

Štajarsko čestitimu gosp. tehantu Jurju Aliču, *) ki so na viši povelje šolske bukvice poslovenili, de se po eni strani nemško, po drugi pa slovensko bere, in takó iz slovenskiga lahko nemško uči, pa tudi nemško, ki se bere, lahko razumi.

Še veči hvalo imajo Krajnci rajnkimu prečestitimu, premilostljivimu gospodu Jožefu Valantu, ki so nekajni svetvave c. k. viši deželjske vladije, poslednjič pa viši škof v Gorici, viši gosposki dopričali, de se ne dajo Slovenci takó ponemčiti, ne po nemško izučiti, česar jim je potreba.

Dokler pa vsakdanje šole samo otroke v šolski okolici pol ure hodá obsegajo, se šolski nauk premalo pozná; potreba je želje za šolo po celi fari oživeti. Pridni in modri duhovski pastirji so torej po Štajarskim in Koroškim nedeljske šole obudili, naj bi se odrašena mladina, ki dobroto šole sama spozná, pa v delavnikih v šolo ne utegne, ali pa takó daleč vsakdan ne more, brati, nekoliko rajtati, pa tudi za silo pisati izučila. In to delo je v pretečenih dvajsetih letih práv lepo zdalo.

Po božjim opravilu o nedeljah in svetkih (zapovedanih praznikih) so uka željno mladino v šolo, in kjer šolske sobe ni, v farovž ali v kako drugo prostorno hišo zbrali, skerbno mladenče na možko, dekleta na žensko stran razdelili, jim preskerbeli mali Abecednik, ali pa Navod v branje za mladost nedeljskih šol, jim vsako nedeljo po dve strani razkladali, in za poduk na dom naročili, vsakdanjim šolarjem in drugim branja učnim pa ukazali, naj jim v nauki pomorejo, kér je veliko duhovsko dobro delo nevedne podučiti. Od vsih Svetov do velike noči jih je veči del po malim bralo, in to drugim veselje dajalo, de so bile hitro šole pretesne.

Drugo leto jih odločijo, ki že gladko berejo, ter jih po malim pisati vadijo. Podajo jim černe tablice, pa krajdo v roke, de pismenke na veliki tabli po redi napisane obdelujejo, številke pisati in izrekati se učijo. Kader se rôka že pisanja nekoliko privadi, se jim tudi peró in popir podá, posebno mladenčam, de se jim per gosposki podkriževati bi ne bilo potreba. Per tim mudnim delu tudi gospodje šolski, in kjer njih ni, cerkovniki duhovskim pomagajo. Po farah, kjer je več duhovnikov, imajo nedeljske šole v dveh stavah: pervošolce pred keršanskim naukam, drugošolce pa po keršanskim nauki, de se jim ložej pokaže. **) Velik je trud, pa tudi truda lep cvet in zlahten sad.

(Nadalje.)

Ali čem svojiga sina v šolo poslati?

Za ljube slovenske kméte.

Današnji čas, ki nevstavljiivo na perotah izobraženja naprej hití in se enaki bistrovidnimu orlu proti soncu izveršeniga uma vzdiguje, dá vsim stanovam brez razločka važno vprašanje: Ali hočeš z mano hitéti, de svoj lepi namen dosežeš? in kér s pomočjo učenosti in umetnost vse pobráti, kar si je še pred komaj sto léti sovražno nasproti stalo in vse, kar se je pred kratkim nemogoče zdelo, izgotovi: vsakdo imé sroviga, neomikaniga, divjoserčniga človeka zasluži, kdor važnosti in pomena današnjiga časa ne ume in ne zapopade.

— Ali hočeš z mano naprej hitéti? je poglavitno

*) Juri Alič v Poljanah na gornjim Krajskim 23. Brezna 1779 rojeni, priden in učen Slovenec, tehant v gornjim Gradi, viši ogleda šol Lavantinske škofije, po tem zopet tehant na Vidmi za Savo, poslednjič pa čestivni kanonik in viši fajmošter na Laškem, so umerli 24. Kozoperska 1845.

**) Rajni slavni fajmošter v Šent-Jernej na spodnjim Krajskim Martin Rak so imeli nedeljsko šolo v treh odstavah. Vsako je dobilo, kader se je hvalevredno izsolalo, lepe drago oblečene molitevne bukvice za odhodnjo v spomin. Bog daj dobro pastirju dobrimu!

vprašanje današnjiga časa, in vsi omikani narodi so ga zapopadli in z zaupanjem v svojo prirojeno samostojnost in v modre deržavne osnove stopajo verlo po póti, která jih k lepimu namenu človeškiga rodú — k dušni svobodi in k izobraženju pelje. Slovenci, zmed sto narodov z blagimi dušnimi in serčnimi darovi obdareni, so tudi že davno spoznali, de stare nemarnosti ne pripeljajo dalječ, in prostovoljno so začeli pervih in nar poglavitniših pomočkov iskati in naberati, z drugimi izobraženimi narodi v versto stopiti. Spoznali so, de se mora mladimu drevščiku dobro streči, ako hoče staro drevó obilno zlahtniga sadú obroditi, de se mora mladosti prava pot pokazati, ako hoče starost v miru in v sreči pridelani sad vživati. Šole v mestih in na farah, kterih je — posebno na deželi — še v začetku tokočiga stoletja komaj toliko bilo, de se je marsiktera vas srečna imenovala, če je kdo v nji brati znal, so se pomnožile, ceno rokodelstva in obertnosti sploh so spoznali, in kar šole niso storile, je pridnost v pomanjkanji priložnosti, sama nadomestila, de se sme danes reči, de je na Slovenskim že redka hiša, kjer bi vsaj eden ne znal vsaj slovensko brati. To je lepa priča zdraviga uma Slovincov, která — ako bo imela pravo napeljevanje — veliko veliko slavniga sadú našimu narodu obéta. Posebno kmetiški stan si prizadeva po mogočosti staro obleko nemarnosti in vraž sleči, in srečen je narod imenovati, pri kterim se takó prizadevanje v prostim kmetu izbudi, od kteriga vsi deželi moč in krepost izhaja. Pa ravno kmet brez praviga navoda, nekaj iz svojoljubnosti, nekaj iz neprave častiželjnosti takó rad na stran mahne, de je nar veči dolžnost, mu krive pota pokazati, na kterih njegovimu premoženju in sreči celih družin in sosesk nesreča in pogubljenje pertí.

(Konec sledí.)

Strah je po srédi votel, po krajéh ga nič ni.

(Slovénski pregovor.)

Ni še pétnajst let, kar je po Gorénskím néki práv star berač hodil. Nektéri so ga imenovali svétiga možá, drugi pa neslaniga. Poln je bil starih vraž. V copernice je še postarim véroval ter se ustil, de jim je kos. Od strahov je otrokam čudne reči perpovedoval, de so jim lasje po koncu stali. Če so jéli praviti, de kdo nazaj hodi, je bil precej perpravljén nadležniga duhá zarotiti. Nékiga dné ljudjé zaženejo šum, de per néki hiši gospodár nazaj hodi. Svéti mož to slišati, ne reče ne bélo ne černo, temuč vléče svoje težke peté tje, kjer je strašilo. Se ponudi, de hoče nadležniga duha zarotiti in véčanja rešiti. Per hiši ni bilo drugih ljudí, kakor dva navihana fanta in eno staro babšè. Ti svétiga moža debelo glédajo, kér niso nič védili od strašenja. Je že práv, le zarotite ga, reče eden navihancov ter se v pest smeja. — Po večérji grejo domači spat. Fanta sta ležala v kamri. Svéti mož pa se vséde za mizo. Postavi pred-se britko matro. Peržgè na vsako stran eno žég-nano svéčo. Vzame v roke velik molek debélíh jagod ter goni očenaš za očenašam, češenomarijo za češenomarijo kake pol ure. Poslušá. — Vse je tiho. — Kar na enkrat sliši, de nékaj hodi okoli hiše. Groza ga obide. — Za malo časa bonkne nekaj dvakrat na vézne vrata, de so zašklepatale. Svéti mož plane na noge. Zavpije na glas: „Bog in svéti božji križ! Duh! si ti? — Poslušá. — Spet je vse tiho. — Kar nékaj po veži zakolobuštra. Svéti mož jo potégne na srédo hiše ter kriči na ves glas: „Bog in svéti božji križ! Bog in svéti božji križ! Duh! jest te zarotim per pravim živim Bogu, povej, kaj potrebuješ od mene? Jest te zaro... Bunk, bunk, hišne duri se odprejo in — rogati duh — v podobi krave pred njim stojí, de se mu hlačice trésejo. Svéti

niga branja brez vse zamude in brez potroškov nauči, kakor po vsakdanjih šolah, kjer praviga duha ni. *)

Nedeljska šola se je pred drugimi za moje vede nje na Štajarskim per Novicerkvi blizo Celja nar prej začela, kjer so sloviti mož Jožef vitez od Jakomini **) 47 let tehant bili; dober pastir, ki so prvi Štajarskim Slovencam potrebne bukve pisali. Tudi v Celji so že v leti 1828 nedeljsko šolo imeli, kjer še neprenehama pridni duhovski in šolski gospodje po 170 mladenčev in deklet v treh odstavah brati, pisati in rajtati učijo, pa še kako čedno pesem vmes zapojó.

V Celjskim krozi je 141 starih in novih far; razen 14 imajo sedajne dôbe vse svoje šole, če ne vsak dan, saj ob nedeljah, po nasočnim razgledi tehantij:

Stari terg ima 13 far, 4 vsakdanje, 4 samo nedeljske šole in nedeljs.

Kozje	14	10	4	4	4
Braslovce	9	6	3	3	3
Konjice	13	5	6	6	6
Šmarje	10	9	1	1	1
Novacerkev	8	5	1	1	1
Gorni grad	11	5	5	5	5
Rogatec	9	7	1	1	1
Vozenica	6	3	2	2	2
Škale	8	4	3	3	3
Laško	10	2	6	6	6
Videm	12	8	3	3	3
Bistrica	10	10	—	—	—
Celje	8	8	—	—	—

V Celovškem krozi Lavantinske škofije se rajta 42 slovenskih in 28 nemških far. Med njimi jih je 28 far, ki še nobene šole nimajo.

V tehantii sv. Andreja je 14 far, in 9 vsakdanjih šol.

Bliberg	ima 14 far, 6 vsakdanj. — pa 2 nedeljs. šoli.
Dobernaves	16 " 6 " " 1 " "
Velikovec	14 " 5 " " 3 " "
Volfsberg	7 " 7 " " — " "
Sv. Leonard	5 " 4 " " — " "

*) Od take šole pišejo gosp. M. V... iz Konjic 21. Kimovca 1830: „Od vsih krajev hitijo šole, Vam, šol viši ogledu pokazati svoje dela; naj stopi tudi nar mlajši, vsa priprosta šola, le v maternim jeziki rejena pred Vaše obličje, in pokaže, kaj se je učila! — V nedeljo, na sladkiga imena Marije, so nas prišli visoke časti vredni gosp. namestni tehant iz Prihove poskusit. Poskušali so nas na prvo v keršanskim nauki; kar smo posebno dobro obstali. Po tem smo brali po samim iz bukvic Vsakdanjiga kruha in iz Evangelja. Tudi v tem smo bili pohvaljeni. Imeli smo nekoliko spiskov, ki so jih šolci drugiga leta poprejšno nedeljo hitama napisali. Radi bi jih bili Vam na pokazan poslali; pa gospod tehant so jih s sabo vzeli rekoč, de jih hočejo domá po časi pregledati. Zadnjič smo rajtali na tabli in iz glave.

Poskušba se je sklenila po navadi z veseljem petjem. Peli smo od Dobriga jutra, od Večernice; tudi dveh mašnih pesem smo nekoliko zapeli, in pa takó, de so bile vsih serca polne sladkiga veselja. Tudi gospod tehant in Stranički fajmošter sta z nami vlagala.

Pa za veseljem rada žalost pride, in takó tudi per nas. Pred razidam so učitelj nedeljske šole pridne učence pohvalili, od šolarjev drugiga leta slovo vzeli, rekoč, de morajo posehmalo iz šole odstopiti, in drugimu, ki za njimi nastopijo, prostor storiti. Per besedi: slovo se je toliki jok po šoli začel, de so tudi govoritelja solze polile. Tolaženje pomagalo ni, in od veselja smo se v solzah razšli.

**) Jožef vitez od Jakomini so rojeni per sv. Danieli blizo Ipave 9. Kozoperska 1755, so v Rimi 30. Sušca 1779 prvo, in 19. Sušca 1829 per Novicerkvi drugo novo mašo peli, 28. Sušca 1830 pa umerli. Spisali so: Keršanskiga nauka razlaganje I. II. bukve. V Ljubljani 1801. Molitev vérniga kristjana. V Celji 1820. Razlaganje sv. maše. V Celji 1823. Bili so imeniten pridgar in ubogim dober oče.

Per vsih vsakdanjskih šolah, če kakih 12 na Koroškem, pa kaki dve na Štajarskim izvzemeš, imajo nedeljske šole za mladino, ki je vsakdanji šoli odrastla, de z njo ponavljajo; pa tudi za samo slovenske učence, ki se v maternim jeziki učijo, in s kterimi se večidel duhovski gospodje trudijo.

Kakor se slovenske šole množijo, tudi število nemških šol raste, in učenci, ki se slovenskiga naučijo, želijo tudi kaj nemšine znati. Po vsih delavskih šolah, tudi po nekterih nedeljskih se nemška beseda uči. Število šolcov Lavantinske škofije preteklih deset let je to le:

Leta:	vsakdanjih šolcov:	nedeljskih šolcov.
1836	10656	4789
1837	11037	5145
1838	10985	4966
1839	10866	4977
1840	10897	4807
1841	11153	4503
1842	11075	4500
1843	11109	4676
1844	11655	5081
1845	12358	6494

V dvajsetih preteklih letih se je v samim Celjskim krozi 19 vsakdanjih šol vtemelilo, v kterih se slovenska in nemška beseda uči.

Po nekterih farah, kjer nimajo šolskiga gospoda plačati s čem, učijo duhovski gospodje mladino pozimi tudi ob delavnikih nekoliko dni v tedni, in ponovljajo z njo poleti, de ne pozabi pozimskiga nauka. Naj se bere lepa beseda, s katero so v Špitaliču gosp. fajmošter za leto 1836 takó šolo sklenili:

(Dalje sledi.)

Ali čem svojiga sina v šolo poslati?

(Konec.)

Ali hočeš z mano naprej hitéti? je poglavitno vprašanje današnjiga časa, in iz tega poglavitniga vprašanja, ktero je tudi Slovenski narod zapopadel, še drugo vprašanje, ki ni nič menj važno, slovenskim kmetam na serce položimo, de ga premislijo in prevdarijo, kér je terda skala, na kteri je vsa njih sreča in čast in slava domovine zidana. In to vprašanje, ktero nej si vsak kmet da, je: Ali hočem svojiga sina v šolo poslati?

Nej mi ne zamerijo pregoreči domoljubi zavoljo tega vprašanja, če se prederznem ga ravno zdaj kmetam na serce položiti, ko povsod nove šole zidajo, od vsih krajev slovenskiga upapolni otročiči in mladenči v mesta hitijo, na viru učenosti in umetnost svoje nježne serca in zdrave glavice uterdit in izbistrit. Ne dam odgovora na tó vprašanje iz strahú, de bi mi ta ali uni očital, de sim sam zmed vsih Slovincov edini, ki sim zoper pošiljanje otrók v šole. Bog me obvari tacih misel in Bog daj, de bi kmalo tisti čas prišel, ko bo vsaka fara na Slovenskim svojo šolo iméla; povem pa samó, de to vprašanje samo tiste kmete zadene, ki imajo namen, svoje sinove zató v šolo poslati, de bi kadaj velike gospode iméli.

Še enkrat tedaj rečem vsim ljubim slovenskim kmetam: Vprašajte se, kadar rečete: Ali čem svojiga sina v šolo poslati? tudi še dalje: Ali imam dovolj premoženja? Ali imá otrók potrebne lastnosti, med ktere se ne šteje samo dobra glava? in ali smem upati, de mi bo pričakovano veselje kadaj potroške povernilo? — Ako bi té vprašanja vsak kmet dobro prevdaril, predenj svojiga ljubiga sina v mestne šole pošlje, bi marsikomu terdó zasluženno premoženje domá ostalo, marsiktera glava bi se prezgodaj ne obelila, marsiktera britka solza bi ne bila prelita in kmetijstvo bi marsikteriga pridniga delavca ne

pogrešalo, ki, kadar je šole toliko časa ometal, de je odrasel, poslednjič spriden upanje staršev in sosesk z nogami taptá in za nikako rabo v žalost svoje žlahte, v sramoto soseske in domovine kmete in gospode domá in zunaj dežele nadlegje in v pomladi svoje starosti sam s sabo nedovoljen enak koprivi toliko časa zelení, de zaveržen od Boga in od ljudi vsahne. —č.

Jurčik gré na ptuje.

Jurčik, stariga nožarskiga mojstra sin, se je per svojem očetu nožarije učil. Ko so mu léta učenja dotekle, so mu oče rekli: Veš kaj Jurčik, per meni si se zdaj izučil, zdaj boš pa še mogel nekoliko po svetu iti, de boš kaj ljudi spoznal, zraven tega se pa še per drugih mojstrih kaj noviga naučil in zvedil, po katerih krajih naše blagó kaj bolj spod rók gré. — Desiravno se je Jurčiku per tih besedah milo storilo, vender ni rekel, de bi ne šel; mati so pa zoper to veliko govoriti imeli, in so rekli: Za božjo voljo, ali si neumen ali kalj, de fanta po svetu goniš, fant je še mlad, ima še komaj 22 let, kakó lahko se zna zgoditi, de ga kdo ubije, in po svetu zna priti met lutriš ljudi, in na zadnje bo še véro zgubil. — Oče so pa rekli: Kaj boš to govorila, saj sem tudi jez po svetu bil, in sim še živ nazaj prišel, in tudi véro nazaj prinesel, na vsako vižo fant mora iti; nič ne maraj Jurčik, jutro pojdeš, jez te bom pa nekaj časa spremil. Drugo jutro mu navežejo culjico, Jurčik vzame od matere slovó, mati so mu še nekaj plesnjevih šmarnih petic v roko stisnili, in odrine z očeta od doma. — Ko prideta dve uri deleč do neke oštarije, mu oče rečejo: Ljubi Jurčik! dalej te ne morem spremiti, stopiva še tukaj noter, de bova en poliček vina za srečno odhodnjo spila. Ko vùn prideta, mu oče še enkrat roko podajo, rekoč: Takó, zdaj pa Jurčik z Bogam! Bog te obvari! Bogá nikar ne pozabi, in daj od sebe kaj vediti. Jurčik pa s solzami v očéh odgovori: Očika, že práv! je že práv! In oče se obernejo proti domu, in Jurčik od doma. — Zvečer, ko so se oče in mati spat vlegli, so jeli mati jokati in očetu očitati: Takó vender nisi pred jenjal, de si fanta po svetu pognal, — zdaj je pa šel — steber naše hiše, naše upanje in veselje, podpora in palica naših starih dni! — Tudi očetu se je po fantu milo storilo, in so tudi jeli jokati. — Jurčik se je pa za pečjó oglašil: Oče in pa mati nikar ne jokajte, saj sim tukaj: Za božjo voljo, oba s straham in veseljem z enim glasam zavpijeta, povej nama Jurčik, ali si ti, ali je tvoj duh? — Práv jez sim, odgovori Jurčik, skoči iz za peči, rekoč: Poglejte me, de sim ravno tisti Jurčik, ki sim šel danes zjutrej po svetu (v Fremd). Hitro oče in mati vstaneta, luč vkrešeta, in oba v njega silita, de bi jima povedal; kakó de je domú prišel, in ga nobeden vidil ni? — To je bilo lahko, odgovori Jurčik, vi oče ste šli po véliki cesti proti domu, jez pa po stranski poti, in sem peršel eno uro poprej domú kot vi: doma je bila hiša zaperta, sim pa okno odderznil, noter zlezil in za peč počenil. Vidiš mati! so na tó oče djali, kakó modro je storil, ali ti nisim zmirej pravil, de je fant prebrisane glavice, in de se mu ne bo nič hudiga po svetu pergodilo; stópi hitro k sosedu po en bokal vina, de ga bomo na to veselje pili, de se še enkrat srečno vidimo. Noter do jutra so per bokalu veseli skupej sedeli, oče in mati se svojiga ljubiga sinčika, kteriga že en cel dan nista vidila, nikoli nagledati nista móгла: Jurčik pa je le vedno perpovedval, kakó velik de je svet! — Matevž.

Povodinj na Štajarskim.

Dopis iz Radgone 2. Kimovca 1846.

Kadar vam pišem, je cela Radgonska fara pod vodó. V nedeljo na večer je gromelo, in iz oblakov vlivalo, da je bila strahota. Čez noč je že Mura iz korita stopila, in do včeraj neprenehama rastla. Pošte niso dnes in včerej šle, in teško še dnes gredó, kér voda le po malim odteka. Okoli mesta se le eno veliko morje vidi, po njivah pol ure deleč od Mure voda takó visoko stoji, da je ni ajde viditi. Kaj pa bode z krompirom? Kaj je pri takšni nesreči boljše, ga iz zemlje vzeti, ali ne. *) — Tudi v goricah je velika škoda, mnogo grojzdja je premočeniga dež na zemljo zmetal, še več ga je spokalo in gnjiti začne. Takó se je vse nase veselje v nekterih urah v žalost obrnilo, in tudi nas je božja šiba močno vdarila. A. Kreft.

Urno, kaj je noviga?

(Zrele fige v Ljubljani) smo v c. k. botaniškim verti 3. dan tekočiga mesca jedli, ki so ondi pod milim nebam letas že drugo pot dozorile; perve so bile, kakor so nas gosp. Fleišman zagotovili, že v drugi polovici Maliga serpana obrane. Če bomo pa še kaj časa toplo vreme imeli, jih znamo še od tretjiga pridelka za pokušnjo dobiti; nastavljeniga imajo lepiga sadú toliko, de ga je lepó viditi.

Celi čas, kar v Ljubljani botaniški vert stoji, je figovo drevó letas drugič zreli sad doneslo, perviga je rajnki vodja latinskih šol, častitljivi F. Hladnik v jeseni 1834. leta jedel, kteri se je vesel čez ta prikazek neizrečeno čudil. Kaj čmo pa mi od letašnjiga leta reči? — Druziga mende ne, kakor tó, de bomo teško taciga leta še dočakali, de bi se pod milim nebam od dorašenih in po trikrat na leto zrelih fig v Ljubljanski okolici kaj slišalo! — Oroslov.

Besedna vganjka.

Navadno če me bereš, ptici tako reči směš;
Nazaj če me izrečš, številko ti sedaj pověš.

Znajdba vganjke v poprejšnjim listu je:

Okrog — Gorkó.

Današnjimu listu je perdjana 19. doklada.

*) Boljši je krompir v zemlji pustiti, kakor izkopati ga; zató, kér mu bo zemlja mokroto popila in bolezen odvernila, sicer bi se utegnul na kupi vneti in od kraja gnjiti. Vredništvo.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	5. Kimovca.		31. Velkiga serpana.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	4	2	—
1 » » » banaške	2	17	2	25
1 » Turšice	1	15	1	14
1 » Sorsice	—	—	—	—
1 » Reži	1	24	1	27
1 » Ječmena	1	5	1	15
1 » Prosa	1	5	1	—
1 » Ajde	1	7	1	18
1 » Ovsá	—	47	—	41